

«Перестройка» v. Реформи. Яка модель дає шанс е-уряду?

Денис Яковлев

Декан факультету правової політології та соціології, д.політ.н., професор,
Національний університет «Одеська юридична академія», УКРАЇНА, м. Одеса,
вул. Фонтанська дорога, 23, e-mail: yakovlevd@onua.edu.ua

The article investigates the type of reforms that could implement the e-government model. It has been determined that the defeat of the Soviet project "Perestroika" led to the dominance of a liberal model of reforms in the Ukrainian political discourse. But it has never been implemented. It has been noted that in current conditions the liberal model resembles the surgery, while Ukraine needs therapy. The reforms, which will allow to create e-government, should be based on reflection and consent of participants - from political actors to the civil society.

Ключові слова – е-уряд, е-демократія, перебудова, модернізація, реформи, рефлексія, політичний вибір.

Вступ

У 1985 році генсек СРСР М.Горбачов знайшов, як йому здавалось, адекватну відповідь на «виклик часу» у протистоянні з Заходом – реформувати радянську систему на основі «гласності» та «прискорення», повертаючись до «ленінського курсу» та «соціалізму з людським обличчям», який нібито було зіпсовано Сталіним та Брежневим. Цей курс отримав назву «перестройка». До 1991 року М.Горбачов припинив «Холодну війну», відкрив кордони, але, опинившись перед вибором: рухатись до демократії й здійснювати (ліберальні) економічні реформи, або повернутись до авторитарної моделі (цей варіант у 1991 році спробували реалізувати «пугчисти») обрав *перестройку*, як третій шлях між авторитаризмом та демократією. Радянська школа керівництва вчила, що не можна діяти за принципом «або – або». Ці принципи «*Old school*» радянського управління проявлялась у діяльності Л.Кравчука та Л.Кучми, відчутними вони є й сьогодні. *Перестройка* дала чітку та однозначну відповідь на питання: «Чи існує третій шлях?». Її поразка продемонструвала, що вибір посткомуністичного політичного класу та суспільства обмежений двома альтернативами. Він полягає або у демократії, або у авторитаризмі.

Ad primos ictus non corrui ardua quercus

З 1985 року у дискурсі радянських та пострадянських реформаторів послідовно змінювались цілі: «комунізм», «соціалізм з людським обличчям», «перебудова», «прискорення», «капіталізм», «соціальна держава», «правова держава», «демократія»... Питання полягало у тому «Що ми будемо?». А от питання «Як ми будемо?» та «Як ми реформуємо?» не ставилось, напевно, у силу цілковитої розумілості відповіді.

Історичний виклик політичному класу України полягає у необхідності вибору між імітацією реформ в умовах пострадянської стагнації, поєднаною із «забалакуванням» реформ (модель *перестройки*) та реформами, які базуються на фундаментальних принципах демократії і верховенства права. В інформаційну епоху це передбачає реалізацію моделі електронного урядування. Як зазначав А. де Токвіль «Найбільш небезпечним і важким для уряду є той момент, коли він вдається до перетворень». В Україні красномовними ілюстраціями мінливості політичного панування є часті зміни урядів (за роки Незалежності змінилось 20 урядів).

У 2005 і 2014 роках було проведено Парламентські слухання з питань законодавчого забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні, у 2010 році було прийнято «Концепцію розвитку електронного уряду в Україні», а у 2012 році з державного бюджету було виділено 134,4 млн. грн. для Національної програми інформатизації, створення електронної інформаційної системи «Електронний уряд» та автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності». Як бачимо, пострадянський Левіафан не заблукав у електронній «Матриці», використовуючи її у власних інтересах. Проте, слід пам'ятати вислів *Ad primos ictus non corruiit ardua quiescus* (Від першого удару не падає високий дуб). Електронний уряд розуміється як здатність реформувати урядові структури, змінювати форму правління, переходити до е-демократії. Це процес використання інформаційних та комунікаційних технологій, і зокрема Інтернету, як інструменту для досягнення кращого уряду. До основних переваг е-уряду належать зниження витрат, прозорість та зниження корупції, підвищення ефективності прийняття рішень, спрощення структури зворотного зв'язку між урядом і громадянами. Реформування архаїчної адміністративної системи передбачає відмову від державного управління радянського типу та появу нових, як політичних, так і соціальних акторів (експертне товариство та інституції громадянського суспільства), які можуть бути залучені до реформ на основі можливостей, що надаються електронним урядом. Сьогодні в активізації політичного та медійного дискурсу щодо «реформ» можна побачити не лише намагання «забалакати» проблему, підняти хвилю інформаційного галасу, а й підмінити необхідну терапію хірургічними методами.

ВИСНОВОК

Позиція батька «перестройки» полягала у тому, що одразу після дефектного (реального) комунізму можна побудувати справжній комунізм. Це уявлення, характерне для волонтаристського типу керівництва, не вдалось подолати – часто декларується можливість порівняно швидкого переходу до демократії під керівництвом правильних людей – «реформаторів». Натомість суттєвим доповненням до «ідеологій» та «технологій» сучасної моделі реформ мають стати рефлексія та угода.